

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนในกรุงเทพมหานคร

กิตติศักดิ์ อุตสาหการ^{1,*}, รวิภา ธรรมโชติ²

^{1,2} หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Received: 7 May 2023

Revised: 30 May 2023

Accepted: 6 June 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) บทบาทของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ ในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลน (2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน (3) ประสิทธิภาพของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนในกรุงเทพมหานคร และ (4) ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สำนักงานเขตบางขุนเทียน ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และชาวบ้านในชุมชนในพื้นที่ป่าชายเลน ผลการวิจัยพบว่า (1) บทบาทของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการการมีส่วนร่วม ได้แก่ ชุมชนสำนักงานเขตบางขุนเทียน และประชาชนชาวบ้าน (2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ ปัจจัยด้านภาครัฐเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม ปัจจัยด้านความรู้ และปัจจัยด้านทัศนคติ (3) ประสิทธิภาพของการมีส่วนร่วมของชุมชนมีการดำเนินการมีความคืบหน้า แต่ยังไม่บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ และ (4) ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและการประเมินผล

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชุมชน การอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลน กรุงเทพมหานคร

* ผู้ประสานงานหลัก; อีเมล: ootsaha@gmail.com

Community Participation in Mangrove Conservation and Restoration in Krung Thep Maha Nakhon

Kittisak Ootsahkarn^{1,*}, Ravipa Thummachote²

^{1,2} Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Political Science
Ramkhamhaeng University

Received: 7 May 2023

Revised: 30 May 2023

Accepted: 6 June 2023

Abstract

This research aimed to examine several key aspects of mangrove forest conservation and restoration in Bangkok using qualitative research methods. The objectives included investigating: (1) the roles played by different stakeholder groups in the conservation and restoration efforts, (2) the factors influencing community participation, (3) the effectiveness of community involvement, and (4) community participation specifically in the context of mangrove forest conservation and restoration in Bangkok. The research employed in-depth interviews with key informants, including executives and officers from the Bang Khun Thian District Office, village philosophers, community leaders, and local villagers residing in the mangrove forest area. The findings indicated the following: (1) Stakeholders involved in the participation process included the community, the Bang Khun Thian District Office, and village philosophers. (2) Factors affecting community participation encompassed the government sector's involvement, the knowledge possessed by the community, and their attitudes toward conservation efforts. (3) While there has been progress in the effectiveness of community participation, the ultimate goal has yet to be achieved. Noteworthy areas of participation include planning, taking action, and engaging in audits and evaluations.

Keywords: Community Participation, Conservation and Restoration, Mangrove Forest, Krung Thep Maha Nakhon

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รายงานของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติพบว่าระหว่างปี พ.ศ. 2518-2536 พื้นที่ป่าชายเลนของประเทศไทยลดลงถึงเกือบครึ่งหนึ่ง โดยมีสาเหตุหลักมาจากการรुक้าของบ่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจำนวนมากเข้าไปในพื้นที่ป่าเพื่อการทำนาุ้ง อัตราการทำลายป่าชายเลนในประเทศไทยลดลงอย่างมีนัยสำคัญในระหว่างปี พ.ศ. 2543 ถึงปี พ.ศ. 2555 อันเป็นผลมาจากความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่น อย่างไรก็ตามประเทศไทยยังคงเป็นหนึ่งในผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ใหญ่ที่สุดในโลก และป่าชายเลนที่เหลืออยู่นั้นยังคงต้องการการปกป้องเพื่อบรรเทาผลกระทบทางลบในภายภาคหน้า ในช่วง 40 ปีที่ผ่านมา บริเวณชายฝั่งทะเลเป็นจุดสำคัญของความขัดแย้งที่รุนแรงระหว่างชาวประมงขนาดเล็ก และธุรกิจการประมงเชิงพาณิชย์ขนาดใหญ่ รวมถึงความขัดแย้งระหว่างชุมชนท้องถิ่น และนักลงทุนฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำเชิงพาณิชย์ การท่องเที่ยว และโครงการพัฒนาอื่นๆ (UNDP, 2019)

กรุงเทพมหานครมีป่าชายเลนอยู่แห่งเดียวในพื้นที่เขตบางขุนเทียน โดยการจัดการป่าชายเลนเขตบางขุนเทียนอยู่ในความดูแลของกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2532 ต่างจากป่าชายเลนอื่นที่อยู่ในความดูแลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ร่วมกับกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Department of City Planning and Urban Development of Bangkok Metropolitan Administration, 2007) ปัจจุบันป่าชายเลนเขตบางขุนเทียนกำลังประสบปัญหาการกัดเซาะอย่างรุนแรงเกือบตลอดแนวชายฝั่ง โดยในช่วง 28 ปีที่ผ่านมา ชายทะเลบางขุนเทียนถูกกัดเซาะหายไปเป็นระยะทางกว่า 800 เมตร ผลการพยากรณ์การเปลี่ยนแปลงชายฝั่งบนสมมติฐานที่ไม่มีการดำเนินการป้องกันใดเลย พบว่าแนวชายฝั่งในอนาคตจะถูกกัดเซาะอย่างมาก โดยแนวชายฝั่งในเขตพื้นที่บางขุนเทียนจะถูกกัดเซาะหายไปทั้งสิ้น 1,226 ไร่ ในอีก 25 ปีข้างหน้า ซึ่งถือว่ามีความรุนแรงมาก (Department of Strategy and Evaluation of Bangkok Metropolitan Administration, 2017)

การฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการ แต่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งภาคเอกชนหลายแห่งได้พยายามแก้ไขปัญหการกัดเซาะชายฝั่ง อย่างไรก็ตามการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ มักมีลักษณะต่างคนต่างทำ มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหการกัดเซาะชายฝั่งทะเลเฉพาะจุดแต่กลับส่งผลกระทบต่อพื้นที่ข้างเคียง โดยรูปแบบการแก้ไขปัญหส่วนใหญ่เน้นการใช้รูปแบบโครงสร้างป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งทะเลทางวิศวกรรม การศึกษาเพื่อแก้ไขและป้องกันปัญหการกัดเซาะชายฝั่งเป็นไปในลักษณะแยกส่วนตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายเชิงพื้นที่ซึ่งขึ้นอยู่กับนโยบายและภารกิจของแต่ละหน่วยงานที่ได้รับมอบหมาย แต่ขาดแนวความคิดการจัดการแบบบูรณาการ การร่วมประสานการทำงาน พื้นที่ศึกษาซ้ำซ้อนทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณ การศึกษาและการแก้ไขของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังกล่าวจึงไม่ประสบผลสำเร็จในเชิงปฏิบัติ (Department of Marine and Coastal Resources, 2014) อีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ป่าชายเลนถูกทำลายเพราะขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการและการอนุรักษ์ เนื่องจากผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ในการรักษาระบบนิเวศป่าชายเลน คือ ชุมชนที่อาศัยอยู่ใกล้ระบบนิเวศป่าชายเลน การดำเนินการของชุมชนจะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศป่าชายเลนเพราะชุมชนมีบทบาทสำคัญในการจัดการและการอนุรักษ์ป่าชายเลน (Utami et al., 2017) การแก้ไขปัญหป่าชายเลนบางขุนเทียนจึงต้องได้รับการจัดการบนพื้นฐานที่ยั่งยืนโดยคำนึงถึงประโยชน์ของระบบนิเวศ เศรษฐกิจ และสังคม การจัดการป่าชายเลนจึงต้องบูรณาการความรู้ทางเทคนิค การให้คำปรึกษาของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การประสานงานระหว่างภาคส่วนต่างๆ กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ (Kusmana, 2015)

วารสารนวัตกรรมและการจัดการ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2566)

จากความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนในกรุงเทพมหานครดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่ามีปัจจัยบางอย่างที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนในกรุงเทพมหานคร เพื่อให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนในกรุงเทพมหานคร และเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุง แก้ไขการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนของกรุงเทพมหานครแบบมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้การอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนของกรุงเทพมหานครประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ ในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน
3. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนในกรุงเทพมหานคร
4. เพื่อศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนในกรุงเทพมหานคร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนในกรุงเทพมหานคร เป็นกระบวนการที่ภาครัฐและชุมชนร่วมกันรับผิดชอบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ด้วยความเสมอภาค โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชายเลน ได้แก่ (1) ปัจจัยด้านภาครัฐเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม ประกอบด้วย ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน และการเข้าถึงข้อมูลในการจัดการป่าชายเลน (2) ปัจจัยด้านความรู้ ประกอบด้วย ความรู้ในการจัดการป่าชายเลน และความตระหนักรู้ประโยชน์ของป่าชายเลน (3) ปัจจัยด้านทัศนคติ ประกอบด้วย ความรู้สึกในการเป็นเจ้าของป่าชายเลน และมุมมองด้านบวกต่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลน โดยปัจจัยด้านภาครัฐเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมจะช่วยสร้างความรู้และทัศนคติที่ดีต่อกิจกรรมการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลน เมื่อชุมชนมีความรู้และทัศนคติที่ดีก็จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่ดำเนินการเพื่ออนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลน รวมทั้งช่วยสร้างความรู้สึกในการเป็นเจ้าของป่าชายเลนและส่งเสริมให้ชุมชนมีมุมมองด้านบวกต่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลน ซึ่งจะส่งผลให้การอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนสามารถดำเนินการได้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยปัจจัยดังกล่าวข้างต้นจะส่งผลต่อบทบาทของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่อนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลน ซึ่งได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการดำเนินโครงการ รวมถึงผู้ที่สนใจโครงการ ได้แก่ (1) ชุมชน ได้แก่ ประธานชุมชน และชาวบ้านในชุมชน ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจและการดำเนินการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนทั้งทางตรงและทางอ้อม (2) ภาครัฐ ได้แก่ ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนของกรุงเทพมหานคร และ (3) นักวิชาการ ได้แก่ ประชาชน ชาวบ้าน ซึ่งเป็นผู้นำแบบไม่เป็นทางการและเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจวิถีชีวิตของชุมชน รวมทั้งกระบวนการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลน

นอกจากนี้ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน และบทบาทของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียยังส่งผลต่อลักษณะการมีส่วนร่วม เป็นการมีส่วนร่วมในระดับต่างๆ ที่มีเป้าหมายแตกต่างกันออกไป แสดงผ่านทางความสัมพันธ์ของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบวัตถุประสงค์และข้อมูลที่เป็นกลาง เพื่อช่วยให้เข้าใจปัญหา ทางเลือก โอกาสและหรือแนวทางแก้ไข (2) การมีส่วนร่วมในการรับฟัง

วารสารนวัตกรรมและการจัดการ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2566)

ความคิดเห็น เพื่อรับข้อเสนอแนะจากสาธารณะเพื่อการวิเคราะห์ทางเลือก และหรือการตัดสินใจ (3) การมีส่วนร่วมในการเป็นคณะที่ปรึกษา ชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงตลอดกระบวนการเพื่อให้แน่ใจว่าความกังวลและความปรารถนาของชุมชนจะทำความเข้าใจและได้รับการพิจารณาอย่างสม่ำเสมอ (4) ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อเป็นหุ้นส่วนกับชุมชนในทุกมุมมองของการตัดสินใจรวมถึงการพัฒนาทางเลือกและการกำหนดแนวทางแก้ไข และ (5) การให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามาควบคุมการดำเนินการเองทั้งหมด เพื่อให้การตัดสินใจขั้นสุดท้ายอยู่ในมือของประชาชน และท้ายที่สุด บทบาทของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และลักษณะการมีส่วนร่วมจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชายเลน ซึ่งสามารถประเมินได้หลังจากที่ได้ดำเนินโครงการแล้วว่าผลการดำเนินการเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดไว้เป็นอย่างไร

วิธีดำเนินการวิจัย

แบบแผนการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อทำความเข้าใจการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนในกรุงเทพมหานครตามสภาพแวดล้อมจริง

ประชากรและตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้การสุ่มแบบผสมผสานหรือแบบผสม (Combination or Mixed Purposeful Sampling) 2 รูปแบบ คือ การคัดเลือกหรือการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposeful Random Sampling) และการคัดเลือกหรือการสุ่มตัวอย่างแบบบอกต่อหรือเครือข่ายเดียวกัน (Snowball or Chain Sampling) โดยยุติการสัมภาษณ์เจาะลึกเมื่อข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกไม่มีประเด็นใหม่ โดยผู้วิจัยยุติที่จำนวน 37 ราย

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือวิจัย ได้แก่ (1) แบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และ (2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) เป็นการสังเกตกิจกรรมและบริบทของชุมชนในเขตพื้นที่บางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร (Documentary Study) โดยใช้การศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ซึ่งค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมมีส่วนร่วมของชุมชน อาทิ แผนที่แสดงสภาพพื้นที่ป่าชายเลนในกรุงเทพมหานครย้อนหลังไป 20 ปี รวมทั้งเอกสารและรายงานต่างๆ ที่รวบรวมได้จากกรุงเทพมหานคร ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) โดยวิธีการเลือกเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และหลังจากมีการสัมภาษณ์แล้วผู้วิจัยจะใช้วิธีการเลือกแบบบอกต่อ (Snowball Sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการแนะนำจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ได้ให้สัมภาษณ์แล้ว และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) โดยการสังเกตกิจกรรมและบริบทของชุมชน ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อตอบคำถามหรือเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาเรื่องเดียวจากหลายมุมมอง ซึ่งเป็นการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลในลักษณะของการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) (Denzin, 1978)

วารสารนวัตกรรมและการจัดการ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2566)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยอาศัยรูปแบบในการวิเคราะห์ตามแนวคิดของ Yin (2015) เริ่มจากการรวบรวมข้อมูล (Compiling) และการจัดเรียงบันทึกข้อมูลภาคสนามที่รวบรวมจากการสัมภาษณ์ภาคสนามและจากข้อมูลอื่นๆ เพื่อสร้างฐานข้อมูล (Database) เพื่อให้ข้อมูลเป็นระเบียบสามารถนำไปวิเคราะห์ได้แม่นยำมากขึ้น ต่อมาจะทำการแยกข้อมูล (Disassembling) เพื่อค้นหารูปแบบ (Patterns) ของข้อมูล และเรียงลำดับข้อมูล (Arrays) จากนั้นจะทำการรวมข้อมูลใหม่อีกครั้ง (Reassembling) โดยการเปรียบเทียบเหตุการณ์ (Constant Comparisons) ความคล้ายกันและความแตกต่างในรายการข้อมูลต่างๆ แล้วจำแนกหมวดหมู่ของข้อมูลให้เป็นระบบ ตรวจสอบความถูกต้องด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เมื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแล้วจะทำการตีความข้อมูล (Interpreting) เป็นวิธีเชิงพรรณนา (Description) โดยการตีความข้อมูลตามประเด็นของการศึกษาตามที่ระบุไว้ในวัตถุประสงค์โดยการเชื่อมโยงจากข้อมูลที่ถูกรวบรวมใหม่ และสุดท้ายจะสรุป (Concluding) สิ่งที่ค้นพบและข้อสรุปที่ได้จากการศึกษา (Findings and Conclusion) การเชื่อมโยงสัมพันธ์กันของผลที่ได้ค้นพบ ตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิจัย และใช้การพรรณนาในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยสรุปผลตามรายละเอียดของวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างข้อสรุปแบบอุปนัยต่อไป

ผลการวิจัย

1. บทบาทของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ ในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนในกรุงเทพมหานคร สามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) ชุมชน เป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบและได้รับผลประโยชน์จากโครงการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนของกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 1) ประธานชุมชน ซึ่งจะเป็นผู้นำชุมชนในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลน และมีบทบาทเป็นตัวกลางในการสื่อสารข้อมูลข่าวสารระหว่างชุมชนกับกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ ประธานชุมชนยังเป็นตัวแทนชุมชนในการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการที่กรุงเทพมหานครตั้งขึ้น รวมทั้งเป็นตัวแทนชุมชนเข้าร่วมการสัมมนาและศึกษาดูงาน และ 2) ชาวบ้านในชุมชน เมื่อได้รับทราบข้อมูลข่าวสารของกิจกรรมต่างๆ ผ่านทางประธานชุมชน แล้วจะต้องตัดสินใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมและหรือโครงการต่างๆ (2) สำนักงานเขตบางขุนเทียน มีบทบาทในการสนับสนุนให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลน โดยการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวางแผนงาน การดำเนินการ และการตรวจสอบผลการดำเนินงาน รวมทั้งการสนับสนุนความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนแก่ชุมชนท้องถิ่น และ (3) นักวิชาการ ได้แก่ ประชาชนชาวบ้าน เป็นกลุ่มผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ มีบทบาทในการเป็นตัวแทนชุมชนเข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอแนะข้อคิดเห็นต่อหน่วยงานของกรุงเทพมหานครในการดำเนินโครงการต่างๆ และการเป็นตัวแทนชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมและหรือโครงการต่างๆ ที่กรุงเทพมหานครจัดขึ้น นอกจากบทบาทของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ได้รับผลกระทบจากโครงการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนแล้ว จากการศึกษาพบว่ายังมีกลุ่มผู้สนใจการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลน ได้แก่ องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร และภาคเอกชน ซึ่งได้เข้ามาสนับสนุนด้านความรู้ งบประมาณ และกำลังคนให้กับสำนักงานเขตบางขุนเทียน และชุมชน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนในกรุงเทพมหานคร พบว่ามี 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ (1) ปัจจัยด้านภาครัฐเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม เป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด กำหนดนโยบาย วางแผนงาน การดำเนินการ การประเมินผลและการตรวจสอบผลการดำเนินการของโครงการให้เป็นไปตามความต้องการและข้อเสนอของชุมชน ประกอบด้วย ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน และ

วารสารนวัตกรรมและการจัดการ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2566)

การเข้าถึงข้อมูล (2) ปัจจัยด้านความรู้ เป็นปัจจัยที่ช่วยสร้างความเข้าใจและการรับรู้ถึงความสำคัญของชุมชนที่มีต่อ ป่าชายเลน ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มจิตสำนึกของชุมชนในการปกป้องป่าชายเลนและสร้างความซาบซึ้งใจแก่ชุมชนท้องถิ่น ประกอบด้วย ความรู้ในการจัดการป่าชายเลน และความตระหนักรู้ประโยชน์ของป่าชายเลน และ (3) ปัจจัยด้านทัศนคติ เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ชุมชนรู้สึกว่าคุณค่าตนเองมีส่วนได้ส่วนเสียในความพยายามอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลน ซึ่งจะช่วยให้เกิดความยั่งยืนของป่าชายเลน ประกอบด้วย ความรู้สึกในการเป็นเจ้าของป่าชายเลน และมุมมองด้านบวกต่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลน

3. ประสิทธิภาพของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนในกรุงเทพมหานคร แบ่งได้ เป็น 2 ระยะ ตามลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการดำเนินการในระยะแรก ชุมชนจะเข้ามาควบคุม การดำเนินการเองทั้งหมด ซึ่งมีประสิทธิภาพในการดำเนินการค่อนข้างสูงช่วยบรรเทาปัญหาต้นไม้ล้มจากการกัดเซาะได้ ระยะที่สอง เป็นระยะที่กรุงเทพมหานครเข้ามาจัดทำโครงการเพื่ออนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลน โดยได้จัดทำโครงการต่างๆ หลายโครงการ เพื่อให้การอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนมีประสิทธิภาพ โดยส่วนใหญ่การดำเนินโครงการจะประสบความสำเร็จ เช่น โครงการก่อสร้างแนวคันไม้ไผ่ระยะทาง 4,200 เมตร ซึ่งสามารถดำเนินการได้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ แต่ก็มี บางโครงการที่สามารถดำเนินการได้เพียงบางส่วน เช่น โครงการปลูกป่าในใจคน ตามศาสตร์พระราชา ซึ่งตั้งเป้าหมายว่าจะดำเนินการปลูกป่าชายเลนจำนวน 3,000 ไร่ ให้แล้วเสร็จภายใน 3 ปี เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. 2560 แต่จากรายงานผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติราชการกรุงเทพมหานคร ประจำปี พ.ศ. 2562 พบว่าสามารถปลูกป่าชายเลนเพิ่มเติมได้เพียง 210 ไร่ เนื่องจากแปลงปลูกป่าชายเลนขาดแนวคันชะลอคลื่นซึ่งมีความแข็งแรงมาก ทำให้การปลูกป่า มีประสิทธิภาพในการดำเนินการเพียงเล็กน้อย

4. ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนในกรุงเทพมหานคร ในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินการมีความแตกต่างกันออกไป สามารถแบ่งได้เป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะแรก เป็นลักษณะการมีส่วนร่วมแบบการให้ชุมชนเข้ามาควบคุมการดำเนินการเองทั้งหมด ซึ่งชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการในทุกขั้นตอน ระยะที่สอง เป็นระยะที่กรุงเทพมหานครเข้ามาจัดทำโครงการเพื่ออนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลน พบว่า มีลักษณะการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล การมีส่วนร่วมในการรับฟังความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการเป็นคณะที่ปรึกษา และความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชน ตั้งแต่ (1) การกำหนดนโยบาย ที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล การรับฟังความคิดเห็น และการร่วมเป็นคณะที่ปรึกษาในการแก้ไขปัญหาการสูญเสียพื้นที่ป่าชายเลน (2) การวางแผน ที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล และการรับฟังความคิดเห็น เพื่อรับทราบแผนงานในการดำเนินการแก้ไขปัญหา และผลกระทบจากการดำเนินโครงการของกรุงเทพมหานคร รวมทั้งเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหา (3) การดำเนินการ ที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล การรับฟังความคิดเห็น และความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชน โดยให้ชุมชนร่วมดำเนินกิจกรรมและหรือโครงการที่จัดโดยกรุงเทพมหานคร และ (4) การตรวจสอบและการประเมินผล ที่ให้ชุมชนเข้าร่วมการประชุม และลงพื้นที่ตรวจสอบและการประเมินผลการดำเนินโครงการของกรุงเทพมหานคร

อภิปรายผล

1. บทบาทของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนในกรุงเทพมหานคร ส่งผลต่อลักษณะการมีส่วนร่วม แสดงผ่านทางความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเมื่อภาครัฐเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมและหรือโครงการต่างๆ โดยการให้อำนาจในการดำเนินการเพิ่มมากขึ้น ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนก็จะมากขึ้น ในทางกลับกันหากภาครัฐเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมน้อย ลักษณะการมีส่วนร่วมของ

วารสารนวัตกรรมและการจัดการ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2566)

ชุมชนก็จะน้อยลงตามไปด้วย สอดคล้องกับ Astuti et al. (2018) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนโดยภาครัฐมอบความรับผิดชอบในการดำเนินโครงการให้แก่ชุมชน ได้แก่ การปลูกและการดูแลรักษาป่าชายเลน และการจัดการทรัพยากรโดยไม่ทำลายการอนุรักษ์ป่าชายเลนสามารถเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลนได้ ซึ่ง Majesty and Fadmastuti (2018) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าการที่ภาครัฐเป็นผู้กำหนดนโยบาย โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และภาครัฐจะเป็นผู้ตัดสินใจในการกำหนดนโยบายและแผนงานในการพัฒนาชุมชน รวมถึงการออกแบบโครงการ การดำเนินการ การตรวจสอบ และการประเมินผลกิจกรรมการพัฒนา โดยมอบความรับผิดชอบในการดำเนินโครงการให้แก่ชุมชน ทำให้อัตราการฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนและความครอบคลุมของป่าชายเลนยังคงต่ำ โดย DasGupta and Shaw (2017) ได้กล่าวเสริมว่าการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนที่ขาดความสมดุล อำนาจของชุมชนที่มีจำกัด เป็นอุปสรรคสำคัญในการปรับปรุงประสิทธิภาพของการจัดการแบบมีส่วนร่วมของทรัพยากรป่าชายเลน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชายเลนในกรุงเทพมหานคร ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนก็มีอิทธิพลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมของชุมชน เช่นกรณีที่ภาครัฐเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมและหรือโครงการ แต่ชุมชนไม่มีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมก็จะทำให้ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนมีน้อย ดังนั้นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนก็จะมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน ในทางตรงก็คือเมื่อภาครัฐเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นลักษณะการมีส่วนร่วมก็จะมากขึ้น ในทางอ้อมนั้นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนจะกระตุ้นให้ชุมชนมีความต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการต่างๆ โดยปัจจัยทั้งสามปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านภาครัฐเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม ปัจจัยด้านความรู้ และปัจจัยด้านทัศนคติ จะส่งเสริมซึ่งกันและกัน โดยปัจจัยด้านภาครัฐเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมจะช่วยสร้างความรู้และทัศนคติที่ดีต่อกิจกรรมการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลน โดยการให้ข้อมูลแก่ชุมชนอย่างถูกต้องและครบถ้วน เมื่อชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของป่าชายเลนและวิธีการอนุรักษ์ก็จะช่วยสร้างทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนก็จะทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่ดำเนินการเพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลน ซึ่งจะช่วยสร้างความรู้สึกรักในการเป็นเจ้าของป่าชายเลนและส่งเสริมให้ชุมชนมีมุมมองด้านบวกต่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชายเลน เมื่อชุมชนมีความรู้สึกหวงแหนป่าชายเลนก็จะแสวงหาความรู้และวิธีการที่จะอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนไว้ ซึ่งจะส่งผลให้การอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนสามารถดำเนินการได้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับ Gultom (2021) ที่ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของปัจจัยการจัดการ ปัจจัยความรู้ และปัจจัยทัศนคติ ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชายเลนจะเพิ่มขึ้นพร้อมกับความเข้าใจในประโยชน์ของป่าชายเลน จึงเกิดความร่วมมือจากหลายฝ่ายเพื่ออนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชายเลน โดย Hanifah and Eddiwan (2018) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชายเลนเป็นความพยายามที่จะทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างมีสติและกระตือรือร้น ในกิจกรรมการจัดการป่าชายเลน การมีส่วนร่วมสามารถรับรู้ได้หากบุคคลรู้สึกว่าการมีส่วนร่วมของเขาสามารถให้ประโยชน์แก่เขาได้ นอกจากนี้ Faizal et al. (2017) ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของการเข้าถึงข้อมูลว่าการจะเพิ่มการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการพื้นที่ป่าชายเลน จำเป็นต้องมีการปรับปรุงความรู้ในกิจกรรมการจัดการป่าชายเลน กิจกรรมการพัฒนาจะช่วยปรับปรุงความรู้สาธารณะในการจัดการพื้นที่ป่าชายเลน และสามารถทำให้ผู้คนมีทัศนคติที่สามารถสนับสนุนกิจกรรมการจัดการป่าชายเลน ซึ่ง Sawairnathan and Halimoon (2017) ได้อธิบายว่าความรู้ในการจัดการป่าชายเลน และความตระหนักรู้ประโยชน์ของป่าชายเลน เป็นปัจจัยหลักในการกำหนดความเข้าใจของชุมชนและสร้างการรับรู้เชิงบวกเกี่ยวกับป่าชายเลนแก่ชุมชนในท้องถิ่น จึงจำเป็นต้องอนุรักษ์และธรมรงค์ให้ชุมชนตระหนักมากขึ้นเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์ป่าชายเลน และเพิ่มจิตสำนึกของชุมชนในการปกป้องป่าชายเลนและสร้าง

วารสารนวัตกรรมการจัดการ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2566)

ความซาบซึ้งใจแก่ชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งเพิ่มกิจกรรมสร้างการให้ความรู้เพื่อสร้างความรับรู้และทัศนคติเชิงบวกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชายเลน และ Jadin and Rousseau (2022) อธิบายว่า การสร้างความตระหนักรู้ของชุมชนจะเพิ่มโอกาสในการปกป้องระบบนิเวศ และความรู้ในระดับบุคคลมีผลต่อการตอบสนองและทำให้เกิดความรู้ของชุมชน

3. ประสิทธิภาพของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนในกรุงเทพมหานครขึ้นอยู่กับบทบาทของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน หากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความมุ่งมั่นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลน และกรุงเทพมหานครเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการมากขึ้นโดยการกระจายอำนาจให้แก่ชุมชนในการดำเนินการซึ่งจะทำให้ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนสูงขึ้น ปัจจัยทั้งสองประการจะส่งผลให้ประสิทธิภาพของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนในกรุงเทพมหานครสูงขึ้น เมื่อรัฐเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนมากขึ้น และชุมชนก็พร้อมที่จะเข้าไปมีบทบาทในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนมากขึ้นก็จะทำให้ประสิทธิภาพของการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนมากขึ้นด้วย ดังนั้นความสำเร็จในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนไม่อาจเกิดขึ้นได้จากการดำเนินการของชุมชนหรือภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว แต่ภาครัฐควรจะมีบทบาทในการสนับสนุนชุมชน โดยเฉพาะหน่วยงานระดับท้องถิ่น ดังการศึกษาของ Treephan et al. (2019) ที่ได้อธิบายว่าการทำให้ชุมชนมีความตระหนักรู้ในทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์ และวัฒนธรรม ต้องอาศัยกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชายเลน ประกอบด้วย การตั้งเป้าหมายร่วมกัน การระดมความคิดในการจัดการแบบมีส่วนร่วม การร่วมมือ การรับผลประโยชน์ และการประเมินเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานระดับท้องถิ่นผ่านนโยบายของชุมชน ซึ่งกำหนดให้ทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่นได้รับการพัฒนาและการอนุรักษ์ ซึ่ง Kongkeaw et al. (2019) ได้แสดงให้เห็นความสำเร็จของการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนของชุมชนบ้านป่าคลอก บ้านกลาง บ้านท่าสนุก และบ้านทุ่งตาแซ่ที่มีการเกิดขึ้นและการรวมกลุ่มของการจัดการป่าชายเลนโดยชุมชนในพื้นที่ รวมถึงการดำเนินการร่วมกันโดยได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากรัฐบาล ซึ่งทำให้สามารถรักษาเสถียรภาพและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการป่าชายเลนที่ยั่งยืนได้

4. ลักษณะของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนในกรุงเทพมหานคร เป็นลักษณะแบบการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล การมีส่วนร่วมในการรับฟังความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการเป็นคณะที่ปรึกษาและความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชน ตั้งแต่ (1) การกำหนดนโยบาย ที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล การรับฟังความคิดเห็น และการร่วมเป็นคณะที่ปรึกษาในการแก้ไขปัญหาการสูญเสียพื้นที่ป่าชายเลน ซึ่ง Hanifah and Eddiwan (2018) ได้กล่าวว่าหากภาครัฐจัดการโดยให้ชุมชนมีหน้าที่เพียงดำเนินการตามคำสั่งจะไม่ช่วยเพิ่มศักยภาพให้กับชุมชน ดังนั้น ชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการจัดการป่าชายเลน ในฐานะผู้วางแผน ผู้ดำเนินการ ผู้ประเมินความสำเร็จ และการใช้อย่างยั่งยืน ในขณะที่รัฐบาลเป็นเพียงผู้จัดหาเงินทุน ผู้ควบคุม และผู้อำนวยความสะดวกในกิจกรรมต่างๆ (2) การวางแผน ที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล การรับฟังความคิดเห็น เพื่อรับทราบแผนงานในการดำเนินการแก้ไขปัญหา และผลกระทบจากการดำเนินโครงการของกรุงเทพมหานคร รวมทั้งเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหา สอดคล้องกับ Sajriawati et al. (2021) ได้อธิบายว่าชุมชนมารินเริ่มปลูกเมล็ดพันธุ์ป่าชายเลนอย่างอิสระ ก่อนที่รัฐบาลจะเข้าร่วมโครงการปลูกป่าชายเลนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการปลูกกล้าไม้โกงกางมีค่อนข้างน้อย ต่อมาเมื่อรัฐบาลให้ความช่วยเหลือทางการเงินในรูปแบบของค่าจ้างสำหรับการปลูกเมล็ดป่าชายเลน การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงมีเพิ่มมากขึ้น การเพิ่มขึ้นของการมีส่วนร่วมของชุมชน

วารสารนวัตกรรมและการจัดการ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2566)

เกิดขึ้นเนื่องจากมูลค่าของค่าจ้าง ซึ่งตามความเห็นของชุมชนนั้น เป็นประโยชน์อย่างมากต่อเศรษฐกิจในครัวเรือน

3) การดำเนินการ ที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล การรับฟังความคิดเห็น และความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชน โดยให้ชุมชนร่วมดำเนินกิจกรรมและหรือโครงการที่จัดโดยกรุงเทพมหานคร 4) การตรวจสอบและการประเมินผลที่ให้ชุมชนเข้าร่วมการประชุม ตรวจสอบและการประเมินผลการดำเนินโครงการของกรุงเทพมหานคร สอดคล้องกับ Astuti et al. (2018) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนโดยภาครัฐมอบความรับผิดชอบในการดำเนินโครงการให้แก่ชุมชน ได้แก่ การปลูกและการดูแลรักษาป่าชายเลน และการจัดการทรัพยากรโดยไม่ทำลายการอนุรักษ์ป่าชายเลนสามารถเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลนได้ อย่างไรก็ตาม Majesty and Fadmastuti (2018) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าการที่ภาครัฐเป็นผู้กำหนดนโยบาย โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และภาครัฐจะเป็นผู้ตัดสินใจในการกำหนดนโยบายและแผนงานในการพัฒนาชุมชน รวมถึงการออกแบบโครงการ การดำเนินการ การตรวจสอบ และการประเมินผลกิจกรรมการพัฒนา โดยมอบความรับผิดชอบในการดำเนินโครงการให้แก่ชุมชน ทำให้อัตราการฟื้นฟูป่าชายเลนและความครอบคลุมของป่าชายเลนยังคงต่ำ โดย DasGupta and Shaw (2017) ได้กล่าวเสริมว่าการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนที่ขาดความสมดุล อำนาจของชุมชนที่มีจำกัดเป็นอุปสรรคสำคัญในการปรับปรุงประสิทธิภาพของการจัดการแบบมีส่วนร่วมของทรัพยากรป่าชายเลน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 กรุงเทพมหานครควรพยายามเพิ่มบทบาทแก่ชุมชนในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลน โดยการกระจายอำนาจให้แก่ชุมชนมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและสามารถดูแลตนเองได้

1.2 กรุงเทพมหานครควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนสามารถเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร และกิจกรรมต่างๆ ในการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลน ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนเกิดความเข้าใจและเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจกรรมและหรือโครงการต่างๆ ที่จัดขึ้น

1.3 ผู้นำชุมชนมีส่วนสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างมาก ภาครัฐจึงควรสนับสนุนและพัฒนาผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นผู้นำแบบเป็นทางการและผู้นำแบบไม่เป็นทางการให้มีศักยภาพ

1.4 กรุงเทพมหานครควรสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนป่าชายเลนในพื้นที่จังหวัดอื่น เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ระหว่างชุมชน ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มประสิทธิผลในการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนของกรุงเทพมหานคร

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งนี้ พบว่า บทบาทของผู้นำมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนของกรุงเทพมหานคร ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาคุณลักษณะของผู้นำแบบต่างๆ และเปรียบเทียบกับลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนของกรุงเทพมหานคร

2.2 การวิจัยครั้งนี้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนของกรุงเทพมหานครเท่านั้น ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนในพื้นที่จังหวัดอื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลน

เอกสารอ้างอิง

- Astuti, S., Muryani, C., and Rindarjono, M. G. (2018). *The community participation in mangrove conservation in Sayung, Demak from 2004-2016*. In IOP Conference Series: Earth and Environmental Science 145(1). IOP Publishing Ltd.
- DasGupta, R. and Shaw, R. (2017). *Mangroves in Asia-Pacific: A Review of Threats and Responses*. In: DasGupta, R., Shaw, R. (eds) *Participatory Mangrove Management in a Changing Climate, Disaster Risk Reduction*, 1–16.
- Department of City Planning and Urban Development of Bangkok Metropolitan Administration. (2007). *Bang Khun Thian Coastal Erosion Prevention and Solution Project Bangkok*. Bangkok: Department of City Planning and Urban Development.
- Department of Marine and Coastal Resources. (2014). *Coastal situation and management of coastal erosion problems from the past to the present*. Pathum Thani: Visuddhi Consultant.
- Department of Strategy and Evaluation of Bangkok Metropolitan Administration. (2017). *Report on the performance according to the Bangkok Metropolitan Administration Plan for the year 2017*. Bangkok: Management Strategy Division.
- Gultom, J. E. I., Hasibuan, H. S., and Patria, M. P. (2021). Local Communities Participation in Mangrove Management for Tsunami Disaster Mitigation at Palu City Coastal. *The Proceedings of the 2nd International Symposium of Earth, Energy, Environmental Science and Sustainable Development (JEEESD 2021)*, 25th-26th September 2021 at Jakarta, Indonesia, 1-7.
- Hanifah, A., and Eddiwan, K. (2018). Community-based mangrove forest management action in Rangsang region, district of Kepulauan Meranti, Riau. *MOJ Ecology & Environmental Sciences*, 3(6), 339-347.
- Jadin, J., and Rousseau, S. (2022). Local community attitudes towards mangrove forest conservation. *Journal for Nature Conservation*, 68, 126232.
- Kongkeaw, C., Kittitornkool, J., Vandergeest, P., and Kittiwatanawong, K. (2019). Explaining success in community based mangrove management: Four coastal communities along the Andaman Sea, Thailand. *Ocean & Coastal Management*, 178, 1-8.
- Kusmana, C. (2015). Integrated sustainable mangrove forest management. *Jurnal Pengelolaan Sumberdaya Alam dan Lingkungan*, 5(1), 1-6.
- Majesty, K. I., and Fadmastuti, M. (2018). Degree of community participation in mangrove resources management as livelihood support in West Java, Indonesia. *E3S Web of Conferences*, 74, 10005 (2018), EDP Sciences, 1-6.

- Sajriawati, Amir, A., Hiskya, H. J., Uspayanti, R., and Hidayat, S. H. (2021). Collaboration of Government Policies and the Marind Tribe Communities on Mangrove Resources Management in the Payum Coastal Area of Merauke Regency in Papua. *Review of International Geographical Education Online*, 11(5), 280-286.
- Sawairnathan, M., and Halimoon, N. (2017). Assessment of the local communities' knowledge on mangrove ecology. *International Journal of Human Capital in Urban Management*, 2(2), 125-138.
- Treephan, P., Visuthismajarn, P., and Isaramalai, S. A. (2019). A model of participatory community-based ecotourism and mangrove forest conservation in Ban Hua Thang, Thailand. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 8(5), 1-8.
- UNDP. (2019). *Community Mangrove Forest Conservation of Baan Bang La, Thailand*. Equator Initiative Case Study Series. New York: United Nations Development Programme.
- Utami, N. D., Susiloningtyas, D., and Handayani, T. (2017). Community perception and participation of mangrove ecosystem in Ngurah Rai Forest Park Bali, Indonesia. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 145(2018), 1-7.